

TENDINȚE ALE DEZVOLTĂRII ARTEI PIANISTICE ÎN MOLDOVA (ANII '80 AI SECOLULUI XX)

TRENDS OF DEVELOPING PIANISTIC ART IN MOLDOVA
IN THE 80's OF THE 20th CENTURY

LUDMILA REABOȘAPCA,
confirentiar universitar, doctor,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

This article focuses on the important artistic events that took place in the cultural society of the 1950's to 1980's. The narratives are related to the constitution and affirmation of the Moldovan school of piano art, reascent from the Chisinau Conservatory. The description of the trends accompanying the development of performing art was possible by bringing into light the great stars of the Moldovan classical music scene: G. Eeanov, E. Revzo, T. Voițehovski, M. Gruzman, M. Zeltzer, M. Șramko, O. Silkina and V. Secichin

Afișele concertistice ale Conservatorului de Stat din Chișinău reflectă viața muzicală și numele multor pedagogi-interpreți de seamă ce și-au adus contribuția la dezvoltarea artei interpretative în Moldova. Datorită acestor afișe care conțin numele interpreților și programul concertelor, putem vizualiza plinătatea și dinamismul vieții concertistice din acea perioadă, figurile personalităților ce alcătuiau corpul didactic al Conservatorului.

Generația tânără prelua de la acești artiști dragostea pentru profesie, ținuta scenică. Au fost păstrate afișele de concert datate cu luna mai a anului 1955. Primul concert a avut loc la 21 mai 1955, reprezentând un concert cameral în care au fost interpretate *Sonatele* lui Vivaldi, Mozart, Ghedike. În calitate de soliști au evoluat Godel Eșanov – vioară și Evghenia Revzo – pian.

Godel Eșanov s-a născut la Chișinău, și-a făcut studiile la Conservatorul *Unirea*, apoi a urmat cursurile de perfecționare la Conservatorul din Sankt-Petersburg și la Conservatorul din Chișinău cu Iosif Dailis – vioară. A fost profesor la disciplina *Ansamblu cameral*, a cântat în ansamblu cu Iosif Dailis (vioară), Simion Cavun (violă), Ghita Strahilevici (pian), Oscar Dain (vioară), Vasilii Povzun (clarinet). Fiecare dintre acești interpreți au evoluat ca solisti și membri ai ansamblului.

În anii 1950-1960 Conservatorul era ca o mică Filarmonică. Viața concertistică se desfășura în diferite domenii. Sala Mare a Conservatorului era întotdeauna arhiplină. Majoritatea publicului o constituiau elevii de la Școala specială de Muzică *E.Coca* și studenții Conservatorului.

Astfel, ascultând acești minunați interpreți, publicul avea posibilitatea să facă cunoștință pe viu cu creațiile compozitorilor clasici și contemporani de diferite stiluri și genuri, precum și cu interpretarea muzical-artistică a acestora.

La un alt concert, desfășurat la 23 mai 1955, unde au fost interpretate creații camerale de Beethoven, Strauss și Kosenko, facem cunoștință cu alte nume marcante, cum ar fi Tatiana Voițehovski – pian și Grigore Bezghinskii – violoncel.

Tatiana Voițehovski, pianistă și profesoară, a luat primele lecții de la mama sa –Antonina Stadnițchi-Andronachevici, care a studiat la Conservatorul din Petersburg cu Maria Barinova – pian, și la Academia Regală din București cu Florica Musicescu. S-a perfecționat la Conservatorul din Bazel cu Ferucio Buzoni. A activat ca profesoară de pian la Conservatorul *Unirea*.

Tatiana Voițehovski și-a făcut studiile la Conservatorul *Unirea*, perfecționându-și măiestria la Academia Regală din București, tot cu Florica Musicescu. A activat și ca interpretă, având o școală profesională de înaltă calificare. Partenerul ei în acest concert a fost Gheorghe Bezghinskii, șef catedră *Instrumente cu coarde*, absolvent al Conservatorului din Petersburg.

În anii 1960-1970 Tatiana Voițehovski devine șef catedră Pian. În această perioadă, în clasa D-ei și-au făcut studiile mai mulți elevi-pianiști printre care: Marc Zeltzer, Mihail Șramko, Vladimir Axionov,

Raimonda Șeinfeld, Lilia Stratulat ș.a.

Desigur, arta interpretativă a profesorilor a influențat mult asupra dezvoltării studenților în alegerea specialității de pianist, a stilului interpretativ, fapt ce le-a permis să-și continue studiile la Conservatoarele din Moscova, Kiev, a deveni laureați ai multor Concursuri Internaționale.

În cadrul concertului din 26 mai 1955 avem ocazia să facem cunoștință cu alte personalități marcante din arta interpretativă națională: Maria Gruzman, soprană, născută la Chișinău în anul 1919, și care a studiat la Conservatorul *Unirea* din Chișinău (1936-1940); Lidia Lipcovskaia, cunoscută cântăreață, soprană de coloratură și profesoară, care a absolvit Conservatorul din Petersburg (1903-1906), unde a studiat canto cu N.A. Irețkaia.

Maria Gruzman se perfecționează la școala din Milano cu Vittorio Vanzo. În aprilie 1906 debutează pe scena Teatrului *Mariinski* din Petersburg (1937-1940) în rolul Gildei din opera *Rigoletto* de G. Verdi. Ulterior vine la Chișinău unde devine profesoară de canto la Conservatorul *Unirea*, apoi la Conservatorul de Stat din Chișinău (1944-1957).

Maria Gruzman a avut discipoli de performanță precum: Eudochia Lica, Elena Drozdova, Elena Dimitriu - Artistă emerită a Federației Ruse, profesoară la Institutul *Gnesin* din Moscova. Ea a evoluat în concerte alături de Evghenia Revzo, Iosif Dailis, Alexandr Socovnin, Oscar Dain. Partenerii ei în concertul din 26 mai au fost Iacov G. Puhalskii (chitară) și maestrul de concert Revecca Brodski – pianistă, dirijor de cor și profesoară, originară din Chișinău.

Revecca Brodski a studiat pianul la Academia Regală din București, cu Aurelia Cionca (pian), iar dirijatul coral – cu Ana Iușkevici la Conservatorul din Chișinău. A activat la București ca pianistă, profesoară de pian și dirijat coral, a fost maestru de concert la Conservator și la Studioul de Operă din Chișinău.

La 27 mai 1955 a avut loc încă un concert de muzică camerală, cu un variat program: creații de J. S. Bach, G. F. Handel, N. Paganini, N. Miaskovski, A. Glagolev, avându-i ca soliști pe Alexei Alioșin – vioară și Olga Silkina – pian.

Olga Silkina, originară din orașul Odesa, a studiat la Institutul Muzical-Dramatic *L. Beethoven* din Odesa, în clasa profesoarei Maria Starkova (pian). A activat ca pianistă la Teatrul de operă *A. Lunacearskii* din Odesa, la Teatrul de Operă și Balet din Chișinău. Pe parcursul anilor 1963-1973 a fost profesoară în clasa *Maestrie de concert* la Conservatorul din Chisinau, șef catedră, conferențiar universitar. Tot în această perioadă i s-a conferit titlul de Artistă Emerită (1, 386).

În cariera sa artistică i-a avut pe Polina Botezat (soprano), Ludmila Erofeeva (soprano), Oscar Dain personalități marcante în cultura națională și de care a fost influențată în activitatea sa profesională. Timp destul de îndelungat a colaborat și cu cunoscuta cântăreață de operă, azi Primadona Operei naționale, Maria Bieșu.

Această pleadă de profesori-interpreți au influențat semnificativ activitatea concertistică a Conservatorului. În așa fel, majoritatea studenților învățau arta interpretativă direct de la profesorii lor, care, la rândul lor erau totdeauna într-o formă interpretativă excelentă. Acești maeștri ai artei interpretative, prin exemplul lor, demonstau tinerilor arta de interpretare a creațiilor muzicale, stilul interpretării clasice, romantice, contemporane, cum se ține echilibrul sunetului în lucrările camerale. Având o atare școală, la rândul lor studenții pregăteau programe de concert: recitaluri, concerte camerale, evoluări cu orchestra simfonică, exemplu preluat din mâinile profesorilor dezvoltând arta frumosului, și ducând-o mai departe, manifestându-se prin evoluări.

Datorită studierii practicii interpretative în baza activității profesorilor Tatiana Voițehovski, Olga Silkina, Evghenia Revzo, Alexandr Sokovnin, apare o nouă generație de interpreți ca Marc Zeltser, Alexandr Palei, Serghei Covalenco, Raimonda Șeinfeld, Alexandr Bondureanski.

A doua înflorire a artei pianistice la Conservatorului *G. Musicescu* din Chișinău are loc în anii '80 ai sec XX, când la postul de șef catedră *Pian* a fost invitat domnul Vitalii Secichin, profesor universitar al Conservatorului din Kiev, Artist Emerit al Ucrainei (1927-1988). El a adus un aport considerabil la dezvoltarea artei pianistice din Moldova, manifestându-se prin activitatea sa de profesor, interpret și compozitor. Vitalii Secichin a desfășurat o activitate concertistică variată în calitate de solist (recitaluri și concerte simfonice) și de pianist în cadrul unor ansambluri camerale.

Carierea de muzician începe odată cu studiile la Conservatorul din Harkov, Ucraina, clasa profesorului N. B. Landsman (pian), și compoziția la M. Tiț. S-a perfecționat la Iakov Zac, profesor la Conservatorul *P. Ceaikovski* din Moscova. În anul 1951 devine laureat al Festivalului Mondial pentru Tineret din Berlin (Germania).

Activitatea pedagogică și concertistică și-o desfășoară la Conservatorul din Kiev, începând cu anul 1954. Concomitent, evoluează ca pianist-solist cu recitaluri în diferite orașe ale Ucrainei, Rusiei, Cehiei, Franței. Chiar din primii pași individualitatea artistului se simte prin „claritatea gândirii, impecabilul gust muzical, libertatea perfectă a tehnicii” (2, 381), așa menționa Serghei Dorenskii, profesor și interpret, Artist Emerit, Decan al Facultății *Pian* de la Conservatorul *P. Ceaikovski* din Moscova.

Pianist romantic, Vitalii Secichin posedă stilul de interpretare cu *forte monumental* și cu *piano chopinian*. Vitalii Secichin a fost întotdeauna în căutarea noilor culori și surse de expresie ale pianului. Lucra ore întregi cu multă pasiune și siguranță asupra sunetului, elementelor dinamice expresive, imaginii artistice.

Indiferent de înălțimea staturii sale și a degetelor foarte mari, tindea pentru expresii delicate, fine, brăzdate în *piano-pianissimo*, ce era aproape imposibil de realizat. Uneori inventa modele de interpretare neobișnuite, pentru a interpreta *legato desăvârșit* fără ajutorul pedalei.

În clasa profesorului Vitalii Secichin la Conservatorul din Kiev erau amenajate plăci de plastic menite să diminueze sunetul, iar la întrebarea „pentru ce a recurs la această metodă?” el răspundea prin replica „greu în clasă, ușor pe scenă”.

Perfecțiunea muzicală până la infinit era *credo-ul* talentatului pianist. Se pregătea minuțios pentru fiecare recital și își alegea programa cu mult timp înainte. Vitalii Secichin posedă o școală pianistică perfectă, avea o cultură muzicală foarte înaltă, iar repertoriul său constituia în special, din creațiile eminenților compozitori: J. S. Bach, W. A. Mozart, L. Beethoven, F. Liszt, F. Chopin, E. Grieg, A. Skreabin, S. Rahmaninov, S. Prokofiev, D. Șostakovici.

Acorda o mare atenție și creațiilor compozitorilor ucraineni, interpretând în recitaluri muzica lui L. Revuțki, V. Kosenko, A. Stogarenko, D. Klebanov, I. Șamo. Frecvent în repertoriu avea și creații proprii: *Dumka*, Suita *Tablouri muzicale din Cehia*, sonate, variațiuni, preludii, *Poem festiv*, ansambluri camerale, pe care le interpreta pe marile scene ale republicii. A fost membru al juriului în multe concursuri naționale și internaționale.

Vitalii Secichin a preluat funcția de șef catedră *Pian*, fiind predecesor al multor pianiști de valoare ai culturii naționale, precum Iulii Guz, Alexandr Sokovnin, Tatiana Voițehovski, Serghei Covalenco, care, la rîndul lor, au activat în calitate de profesori mulți ani la rând.

Personalitatea acestui om, mare artist al vremii, muzician de excepție, a influențat mult viața muzicală din Moldova. Toată activitatea profesorului Vitalii Secichin a fost îndreptată în direcția creșterii și dezvoltării noii generații de tineri pianiști-interpreți de o înaltă calificare.

Activând în calitate de șef catedră *Pian*, Vitalii Secichin supraveghea procesul de studii, preda concomitent în trei instituții de învățământ – Școala specială de Muzică *E. Coca*, Colegiul de muzică *Șt. Neaga* și Conservatorul de Stat *G. Musicescu* din Chișinău.

Întregul sistem profesional de studii muzicale la pian a fost influențat, condus, îndrumat, educat și dezvoltat de suflul artistic al profesorului Vitalii Secichin. Atitudinea lui față de obligațiunile profesionale ale profesorului, conducătorului au fost întotdeauna la înălțime. Era capabil să lucreze cu studenții până la orele 12 noaptea, fără zile libere sau de sărbători. Când colectivul catedrei *Pian* se pregătea pentru Concursul Internațional *Ciurlionis* din Vilnius, Vitalii Secichin a organizat un șir de audieri și concerte, după care au fost selectați 5 studenți ai Conservatorului și o elevă din Școala specială de Muzică *E. Coca*.

La acest concurs au fost prezente 5 republici din fosta URSS – Estonia, Letonia, Lituania, Belarus și Moldova. Participanții din Moldova au impresionat publicul prin înalta lor tehnică de interpretare, expresivitatea emoțională, prin coloritul sunetului cald, inspirat din frumusețea naturii moldave și a folclorului lăutăresc.

Cu lauri au revenit în țară de la acest concurs Inna Hatipova, studentă la Conservator, clasa

profesorului Vitalii Secichin – Premiul I; Angela Teodorovici, clasa profesorului Victor Levinzon – Premiul III; Valeria Tușmalov, elevă la Școala specială de Muzică *E. Coca*, clasa profesorului David Rischin, care a obținut Diploma pentru cel mai tânăr participant. La concurs au mai participat și studenții Aaron Bulkin (clasa lectorului superior Alexandr Palei), Diana Fihman (clasa conferențiarului Anatolii Miroșnikov), Iulia Blaivas (clasa lectorului superior Raimonda Șeinfeld). De un mare succes s-a bucurat Aaron Bulkin cu studiul *Viscolul* de F. Liszt, când toată sala a aplaudat în picioare, succes obținut datorită „*harului*” de profesor și interpret al lui Alexandr Palei, care și-a dedicat tot talentul său în pregătirea discipolului, fapt care i-a și reușit cu brio.

În *Sonata* nr. 6 de A. Skreabin interpretată de Diana Fihman, au fost redată cu iscusință toate nuanțele stilistice caracteristice acestui compozitor, cu limbajul individual plin de *rubato* și de transparență. După un astfel de triumf obținut la Vilnius, studenții Conservatorului din Chișinău au primit un șir de oferte de participare la mai multe concursuri muzicale din Republicile Baltice.

La Conservatorul din Chișinău erau deseori invitați profesori din Lituania, Letonia, Estonia în calitate de Președinte al Comisiei de Stat la Examenul de Licență. Unul dintre aceștia a fost rectorul Conservatorului din Vilnius – Iuris Karnavicius, și renumitul interpret, profesor la Conservatorul din Riga – Arnis Zaindmanis. Conform rezultatelor pe care le-au demonstrat studenții-absolvenți la aceste examene au fost apreciați de către Comisia de Stat la un înalt nivel profesional. N-a rămas în umbră nici munca asiduă a profesorilor care i-au pregătit timp de 5 ani.

Oaspeților din Republicile Baltice, membri ai Comisiei de Stat, li s-au creat impresii frumoase în ceea ce privește așezarea geografică pitorească a Moldovei, natura și oamenii ospitalieri și binevoitori. Profesorul Karnavicius spunea ca „*așa frunze mari de platan ca la voi nu am mai întâlnit undeva*”. În fiecare dimineață se plimba prin parcul *Pușkin*, respirând aerul curat și cald, admirând răsăritul de soare. Prin frumusețea naturii moldave lituanianul mai bine înțelegea muzica națională, temperamentul, melosul și limba noastră. Anume prin specificul național se poate de înțeles mai bine cultura și arta interpretativă a unui popor, de aceea a și solicitat la plecarea creații ale compozitorilor din Moldova, spre a fi interpretate și de muzicienii lituanieni.

Vitalii Secichin organiza toate Examenul de Licență ca pe o sărbătoare, sala mare a Conservatorului era arhiplină – profesori, elevi, studenți, părinți, veniți să asculte muzică „*bună*”. În această atmosferă studenții-absolvenți își demonstrau înaltele lor capacități interpretative și profesionalismul de interpret. Vitalii Secichin educa tânăra generație prin inteligența sa, prin scopurile-i nobile, cunoștințele profunde și considerabile racordate la cel mai înalt nivel didactic în diferite domenii ale vieții muzicale și cotidiene. Toți discipolii săi i-au fost ca și proprii copii. Toate cunoștințele în domeniu și calitățile sufletești Vitalii Secichin le-a transmis doar lor.

În perioada 1984-1988, la catedră activa discipolul profesorului Vitalii Secichin – Mihail Șramko, care s-a perfecționat la el încă în timpul anilor de studii la Conservatorul din Kiev.

Mihail Șramko, fiul renumitului dirijor și oboist G. Șramko, dispunea de aptitudini deosebite în domeniul muzicii pentru pian, posedând o tehnică avansată deosebită. Și-a început studiile în clasa profesoarei Tatiana Voițehovski, apoi a urmat clasa profesorului Victor Levinzon. Capacitățile profesionale le-a preluat, în special de la profesorul său Vitalii Secichin. Succesul îl marchează în anul 1982, când Mihail Șramko obține premiul II la Concursul Unional al pianistilor din Moscova.

O altă discipolă a maestrului Vitalii Secichin a fost Angela Socolov, azi Artistă Emerită a Republicii Moldova. Mai mulți ani Angela Socolov a activat în calitate de maestru de concert în ansamblu *Violonistele Moldovei* condus de profesorul și violonistul Boris Dubosarschi. Angela a preluat în scurt timp de la dascalul său, Vitalii Secichin, stilul de interpretare și dragostea pentru muzica clasică, pentru oameni, pentru profesia aleasă.

Scopul principal al profesorului Secichin era de a transmite noii generații dragostea de frumos, capacitatea de a „*străluci*” pe scenă, crearea muzicianului nou, contemporan, adaptat la legile zilei și ale vieții. Sarcina principală, care i-a pus-o viața în față, a fost aceea de a pregăti interpreți profesioniști, oameni de artă de o înaltă cultură și care i-a reușit pe deplin.

Astăzi ne mândrim cu numele Innei Hatipova, personalitate marcantă în arta pianistică a Moldovei. Ea este conferențiar universitar la catedra *Pian* din carul AMTAP, doctor în studiul artelor,

personalitate, care pe deplin a confirmat numele profesorului său V. Secichin, activând cu succes în domeniul artei interpretative, pedagogice, științifice, remarcându-se prin concertele solo și de clasă pe scenele Sălii cu Orgă și a Filarmonicii Naționale.

Arta este adevărată atunci când este inspirată de o personalitate. Pentru Vitalii Secichin pianul a fost un prieten fidel și un judecător, care nu iartă minciuna, nesinceritatea și care cere de la interpret un singur lucru: exprimarea adevărului, anume a adevărului greu de înțeles sau poate chiar și de a fi redat, după cum confirmă și zicala antică *arta începe atunci când arta se termină*.

Referințe bibliografice

1. BUZILĂ, S. *Interpreții din Moldova: Lexicon Enciclopedic (1460-1960)*. Chișinău: ARC, 1996.
2. ГРИГОБРЕВ, Л.; ПЛАТЕК, Я. *Современные пианисты*. Москва: Сов. композитор, 1985.